

CODICE CIVILE CINESE E SISTEMA GIURIDICO ROMANISTICO

Antonio Saccoccio i Stefano Porcelli (ur.),
Mucchi editore, Modena, 2021., 327 str.

UDK: 347.1(510:37)(048.1)

DOI: 10.3935/zpfz.72.3.09

Ugledna talijanska izdavačka kuća Mucchi iz Modene u rujnu 2021. godine, pod uredničkom palicom Antonija Saccoccija, redovitog profesora Sveučilišta La Sapienza u Rimu, i Stefana Porcellija, višeg istraživača Sveučilišta u Bresciji, objavila je znanstvenu monografiju pod nazivom *Kineski građanski zakonik i rimski pravni sustav (Codice civile cinese e sistema giuridico romanistico)*. Riječ je o monografiji za kojom se, očekivano, javio veliki interes u romanističkim krugovima, ali i među širom zainteresiranom pravničkom javnošću.

Naime, 1. siječnja 2021. godine u Narodnoj Republici Kini, najmnogoljudnijoj i jednoj od ekonomski najsnažnijih zemalja svijeta, stupio je na snagu novi Građanski zakonik (*Codex iuris civilis sinicus*, dalje: Zakonik), koji je 28. svibnja 2020. godine usvojio Državni narodni kongres Kine.¹ Težnja za uređenjem pravnog sustava, poštujući princip vladavine prava u Kini, prisutna je posljednjih nekoliko desetljeća. U segmentu privatnog prava bili su prisutni veliki naponi i različiti iskoraci u cilju uređenja mnogih pitanja značajnih za kinesko društvo u cjelini. Došlo je do usvajanja Zakona o dioničkim društvima, Zakona o ugovorima, Zakona o vlasništvu i stvarnim pravima itd. Pravni znanstvenici koji su pratili te izmjene, poput jednog od urednika predmetne monografije, Stefana Porcellija, ocijenili su kako su revizije ovih zakona bile prilično zna-

¹ O ovom je hrvatsku pravničku javnost odmah nakon stupanja na snagu Zakonika informirao Petrak. Usporedi Petrak, M., *Codex iuris civilis sinicus*, Novi informator, br. 6662, 18. 1. 2021., str. 3.

čajne i temeljite te su se ticale mnogih segmenata duboko vezanih s istinskim potrebama kineskog društva. Donošenje svih tih zakona te kontinuirani rad na modifikacijama unutar pravnog poretka dodijelio je novim zakonima središnju ulogu u kineskom društvu. Iako su nedvojbeno reformski procesi doprinosili jačanju vladavine prava, nastojeći uspostaviti vertikalni niz između kineske prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, sve se izvjesnijom činila nužnost kodificiranja prava. Prijedlozi za izradu Zakonika spominjali su se još prije 20-ak godina, ali zauzet je opći stav kako društvo, ako se savinjistički izrazimo, još uvijek nije zrelo za cjelovitu reformu. I tako, nastavljen je niz donošenja novih zakona, što je zbog velike količine propisa uzrokovalo nužnost sustavnog usklađivanja kako bi se ti propisi mogli razumjeti i primijeniti. Zbog svega navedenog u listopadu 2014. godine Središnji odbor Komunističke partije Kine izrazio je želju da se izradi Nacrt građanskog zakonika za Narodnu Republiku Kinu. Radovi na izradi kodifikacije napredovali su velikom brzinom, a u tom procesu došlo je do snažne, u prvom redu akademske, suradnje kineskih i talijanskih pravnika. Na tom tragu rimsko pravo i moderne građanske kodifikacije, osobito talijanski *Codice civile*, poslužili su kao izvrsni modeli iz kojih se crpila pravnička inspiracija, a sve kako bi se, poštujući pravila o pravnoj transplantaciji, instituti i koncepti na adekvatan način inkorporirali u kinesku pravnu kulturu i omogućili joj daljnji gospodarski rast i razvoj, što je nedvojbeno u korelaciji s osiguranjem pravne sigurnosti.² Zakonikom je postavljen cilj osiguravanja pravde kroz reguliranje građanskih, trgovačkih, a jednim dijelom i radnih odnosa, kroz sustavno pružanje jasnog pravnog okvira onima koji posluju ili žele poslovati na području Kine. Kako su sami urednici naglasili u uvodnoj studiji, forma i koncepti predmetne kodifikacije pokazuju kako je kineski zakonodavac i tamošnja pravna znanost prilikom izrade kodifikacije nastojala postići dijalog s rimskim pravnim sustavom, odnosno pravničkim poukama izgrađivanim u rimskoj pravnoj tradiciji posljednjih tisućljeća. Zbog toga, kako bi se istinski razumjeli opsezi primjene i izvorna značenja koncepata primijenjenih u Zakoniku, nužno je, u cilju razumijevanja sadržaja, dobro poznavati te konstantno proučavati rimski pravni sustav i njegov unutarnji razvoj.

² Petrak u svojem osvrtu upućuje na ovaj fenomen citirajući Oliviera Diliberta, bivšeg talijanskog ministra pravosuđa i redovitog profesora rimskog prava na Sveučilištu La Sapienza, koji je imao savjetničku ulogu pri izradi Zakonika. Diliberto je talijanskim medijima istaknuo kako se kineski zakonodavac direktno koristio rimskim izvorima, pa misli kako je “na taj je način, paradoksalno, Kineski zakonik u većoj mjeri povezan s izvornim rimskim pravom nego naš vlastiti (talijanski *Codice civile* – M. H.)” (*Ibid.*).

Monografija je sistematizirana kroz pet poglavlja i dodatak (epilog). U okviru prvog poglavlja, posvećenog općim pitanjima Zakonika, nalaze se radovi S. Schipanja, R. Cardillija, F. Anlinga, M. Timoteo i S. Porcellija. Schipani u radu pod naslovom *Vie dei Codici civili e Codice civile cinese* piše o različitim putevima koje je rimsko pravo prolazilo kako bi došlo do ljudi, odnosno svih kojih se tiče. Piše o kontinuitetu pravnih sustava, važnosti latinskog jezika, pravne znanosti, konvergencijama susreta i sukoba naroda Mediterana, odnosima pravnika prema običajnom pravu itd. Zaključuje kako su svi ti odnosi značajni i za Zakonik koji nastoji u središnje mjesto smjestiti čovjeka, a pritom paziti na aktualna pitanja poput zaštite osobnosti i(li) okoliša. Cardillijev prilog pod naslovom *Diritto cinese e tradizione romanistica alla luce del nuovo Codice civile della Repubblica Popolare Cinese* prema našem sudu predstavlja središnji rad koji raščlanjuje temeljna pitanja vezana uz dijalog kineskog prava i rimske pravne tradicije. Autor zaključuje kako se taj dijalog ogleda u smještaju Zakonika u rimsku pravnu tradiciju i dovođenju novih pravnih koncepata u Kinu kroz otvaranje izazova vezanih uz upravljanje složenim i racionalnim regulatornim okvirom. Anling u radu *Elaborazione e caratteristiche del Codice civile cinese* objašnjava kako će se Zakonik dalje usavršavati kroz znanstvena tumačenja, ali i tumačenja sudaca koji su dio pravosudnog sustava. Timoteo u prilogu *Il nuovo Codice civile cinese: prime riflessioni* promatra Zakonik kao svojevrsni povijesni lonac u kojem su istopljene određene, do tada krute, pravne vrijednosti. Autorica upozorava na to kako se ovaj Zakonik ne može promatrati kroz ustaljenu prizmu pravnih transplantata. Ovdje je riječ o susretu konceptualnih svjetova iz različitih pravnih kultura, nejasno utvrđenih granica, što se reflektira na nužnost proučavanja pravila u dinamičkom kontekstu. U radu Porcellija pod nazivom *Il Codice civile della Repubblica Popolare Cinese: frutto del dialogo tra Cina e diritto romano* naglašeno je kako su dodiri rimskog i kineskog prava puno stariji od Zakonika te kako se konkretan dijalog vodi već duže od stoljeća. U ovom specifičnom procesu Kina nije napustila mnoge instrumente i vrijednosti svojeg drevnog prava, koji su se na neki način očuvali i kroz Zakonik. Ipak, vidljivo je kako su romanistički koncepti odigrali ključnu ulogu, što je doprinijelo udaljavanju od krutih socijalističkih modela. Time Zakonik predstavlja jedan od doprinosa kineskom socijalizmu, odnosno socijalističkom tržišnom gospodarstvu.

Drugo poglavlje posvećeno je stvarnim pravima, a čine ga prilozi J. Pinga i S. Xianzhonga. Ping u radu *Il regime della proprietà collettiva nel Codice civile cinese* piše o nužnosti teorijske raščlambe koncepta kolektivnog vlasništva, koje se očuvalo u odnosu na kolektivna poduzeća i kolektivna zemljišta na području Kine. Kako smo već naznačili, Kina je prije prošla određenu reformu zakona o vlasništvu i stvarnim pravima te s tim u vezi Xianzhong u svojem radu *Nuovi sviluppi in materia di diritti reali nel Codice civile cinese* piše o novim razvojnim di-

menzijama koje je donio Zakonik u odnosu na prethodno reformirano stvarno pravo. On naglašava kako je u vezi s ovim izmjenama i kvalitetnom primjenom nužno ispravno, točno i temeljito razumjeti inovacije do kojih je došlo.

Treće poglavlje posvećeno je pitanjima obveznog prava. Tu se nalaze radovi S. Honga, A. Petruccija, C. Jianyuna i A. Saccoccija. Hong, inače potpredsjednik građanskopravne sekcije za zakonodavna pitanja Narodne skupštine Kine, u svojem radu *Principali sviluppi e innovazioni nel Libro sui contratti del Codice civile della Repubblica Popolare Cinese* piše o promjenama vezanim uz ugovor(e), kao najvažniji pravni institut tržišnog gospodarstva. Ističe kako reforme u tom segmentu prate izazove suvremenosti, pritom poštujući načela autonomije volje, pravne sigurnosti i dr. Na kraju navodi kako, unatoč značajnim inovacijama, treba pustiti vrijeme da djelovanjem praktičara i tumačenjima pravne doktrine to uistinu zaživi u pravnom životu Kine, odnosno u *law in action*, ako se izrazimo terminologijom znanosti o pravnoj recepciji. U radu Petruccija pod naslovom *Il nuovo Codice civile della Repubblica Popolare Cinese e l'autonomia contrattuale: osservazioni minime* primjenom komparativne metode upućuje se na različite aspekte primjene ovog temeljnog rimskog principa, a osobito uspostavljajući veze s europskim kodifikacijama i nadnacionalnim pravom koje je ostavilo utjecaja u kineskom pravnom poretku. Jianyuan u radu *Le norme relative alle clausole standard nel Codice civile della Repubblica Popolare Cinese* piše o pravilima tumačenja i rješavanju problema pravnih praznina. Saccoccio u prilogu *Il nuovo Codice civile cinese e la realtà del mutuo* ocrta povijest ugovora o zajmu u kineskom pravnom sustavu, promatrajući njegova temeljna obilježja u korelaciji s rimskom pravnom tradicijom.

Četvrto poglavlje posvećeno je osobnim pravima. Tu se nalazi samo jedan prilog, čiji je autor W. Liming. Taj rad pod naslovom *Il Libro del Codice civile cinese sui diritti della personalità. Punti salienti e innovazioni* upućuje na to kako je kineski zakonodavac bio posvećen orijentaciji reformiranja tog područja. Objašnjen je niz temeljnih jamstava koje Zakonik regulira, a koja imaju cilj zaštititi privatnu sferu građanina. Istaknute su i posebnosti kineskog modela u vezi s nekim pitanjima, poput zaštite prava na ime, prava na privatnost, prava na zaštitu osobnih podataka i slično.

Peto poglavlje posvećeno je obiteljskom pravu, a kao i prethodni dio sadržava samo jedan članak. Riječ je o tekstu *La sorprendente 'sinfonia' tra Chiesa cattolica e Repubblica Popolare Cinese (a proposito del diritto naturale e dell'eterosessualità del matrimonio)* autora P. Lo Iacona. Ovaj interesantni prilog nastoji uspostaviti neke korelacije i prepoznati sličnosti između kanonskog prava i kineskog građanskog zakonika. Autor u radu prepoznaje nemali broj sličnosti između dvaju duboko različitih, a očito sličnih pravnih sustava.

U okviru dodatka (epiloga) znanstvene monografije nalazi se članak P. Catalana, profesora emeritusa Sveučilišta La Sapienza. Prilog pod naslovom *Fondamenti e convergenze: tra Roma e Pechino contro l'individualismo* odnosi se na neke slične (ili čak iste) fenomene javnog prava prepoznate u sustavima Rimske Republike i Narodne Republike Kine. Autor na kraju podsjeća na ulogu rimskog prava u kontekstu razvoja prava u svijetu te promjene koje su donijele znanstvene razmjene, što je, imajući u vidu Kinu, ali i bivše socijalističke republike, doprinijelo novoj euroazijskoj dimenziji.

Na kraju možemo zaključiti kako predmetno djelo nastoji sustavno zaokružiti korisne informacije vezane uz aktualnu reformu kineskog prava, oslonjenu na iskustva i modele rimske pravne tradicije, osobito talijanskog *Codice civile* koji je poslužio kao izvrstan model pravničke inspiracije. Uzme li se u obzir uloga Kine u suvremenom svijetu, a osobito njezin gospodarski uspon, jasno je koliko velike i značajne promjene donosi ova reforma od koje se očekuje da omogući daljnji gospodarski rast i razvoj. Svakako, valja naznačiti kako su u okviru monografije obrađene samo izabrane teme, procjenjujući da je nemoguće jednom monografijom, u ovako kratkom intervalu primjene, zaokruženo obraditi cjelokupnu pravnu reformu građanskog prava. Ipak, odabrane teme, promatrajući djelo u cjelini, daju okvirni pregled stanja i detektiraju neke nove izazove s kojima bi se znanstvenici, u prvom redu romanisti zainteresirani za pitanja pravne recepcije, u budućnosti mogli detaljnije istraživački suočiti.

U konačnici, predmetno djelo, analizom reforme kineskog građanskog prava kroz romanističku prizmu, jasno nam još jednom potvrđuje vječnu aktualnost rimskog prava kao civilizacijskog fenomena. Ovo djelo samo je jedno u nizu pisanih svjedočanstava o tome kako rimsko pravo i u 21. stoljeću nastavlja osvajati svijet, kako je rimska pravna tradicija živa te kako se od europskog fenomena transformira i potvrđuje kao svjetski fenomen.

U Rimu 20. prosinca 2021. godine

Mirza Hebib, mag. iur.*

* Mirza Hebib, mag. iur., viši asistent Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, Obala Kulina bana 7, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina; m.hebib@pfsa.unsa.ba; ORCID ID: orcid.org/0000-0002-3571-6768.